

DÖRGICSEI ETNO-ARCHEO, AVAGY A BOR RÉGÉSZETE

Galambos Csilla – Györffy-Villám Zsombor –
Pátkai Ádám Sándor – Törő Balázs

A veszprémi Laczkó Dezső Múzeum szakemberei elkötelezettek amellyel, hogy a régészet és a néprajz kapcsolatát minél szorosabbra fűzve egymás határterületein, a segéd-tudományok bevonásával közösen tevékenykedjenek.

A 2020-as esztendőtol – bevezető jelleggel – egy olyan munkastruktúrát dolgoztunk ki, melyben a munkákat előkészítő szervezési fázistól kezdve a terepi munkavégzésen keresztül, a feldolgozás és értelmezésig kívánjuk megragadni a kapcsolódási lehetőségeket.

Mit jelent mindez a gyakorlatban?

Múzeumunk, Györffy-Villám Zsombor vezetésével egy remekül működő önkéntes fémkereső közösséget működtet, segítve ezzel nemcsak a leletmentő munkákat, hanem megteremtve így a lehetőségét annak a vállalkozásnak, amely a megyénk lehető legteljesebb topográfiai térképezését tűzte ki céljául. Közismert, hogy a fémkeresős társadalom erőteljesen régészeti orientáltságú, ám a múzeumunk önkénteseit tömörítő „Utak mentén régészeti tájkatató csoport” szellemiségére a sokszínűség jellemző, tevékenységükben a néprajzi, illetve történeti információkat hordozó leletek összegyűjtése, megmentése is helyet kap.

A tavalyi évben többször volt – régészeknek és néprajzosoknak – alkalmunk arra, hogy a régészeti megfigyelések során – a jelenségek vegyes történeti rétegzettségük okán – bizonyítottan történeti-néprajzi jelenségeket is dokumentáljunk a régészet módszereivel. Így történt ez egy 2020. áprilisi szakfelügyelet alkalmával is, Veszprém

egykori iparos városrészében, a dózsavárosi Szent István utcában.¹ A házalapozási munka során számos koraújkorri-újkorri kerámiát tartalmazó gödröt sikerült megfigyelni (Györffy-Villám Zsombor, Pátkai Ádám Sándor, Törő Balázs), melyeknek döntő többsége törötten ugyan, ám szinte újszerű állapotban került a földre. Itt volt segítségünkre a történeti-néprajzi kutatások nyújtotta tudás, melyből kiderült, hogy nagy valószínűséggel egy, a 19. században a szomszédos portán működő fazekas rontott termékeit tartalmazó hulladékgyűjtőtártuk fel (SCHLEICHER 2017, 157). Az előkerült leletanyag feldolgozása még folyamatban van, ám kijelenthető: e pár napos régészeti megfigyeléssel minden bizonnyal közelebb kerülünk az ezidáig Veszprémben kevésbé ismert török kori-újkorri fazekasság részleteinek megismeréséhez (Vö. NAGYBÁKAY 1994, 503–518).

A Veszprém-Balaton Európa Kulturális Fővárosa 2023 kapcsán múzeumunk által megfogalmazott kutatási programtervünkben is hangsúlyos szerepet kap a két tudományterület összehangolása. A kutatás célja a kulturális tájtudatosság erősítése a régióban, a kulturális tájlemek felfedezése és az azokra történő figyelemfelhívás. Alapvető célunk az is, hogy a helyi kulturális értékek köré – azok fenntarthatósága miatt – szerveződő cselekvő közösségek elindításában, erősítésében is szerepet vállaljunk.

A Dörgicséhez tartozó Becce-dűlön lévő romos, két-szintes présház-pincét érintő feltárás – mely a “Bor régészete” elnevezést kapta – e vállalkozásunknak kezdő, indító projektje, ami kettős célt szolgál: egyfelől múzeumi szakembergárdánk minél szélesebb körének bevonásával egy

1 Régészeti megfigyelés feltárásvezető: Pátkai Ádám Sándor, dokumentáció: LDM AD/1820-2021

komplex elgondolás mentén tárja fel az épület történetét és építészeti jellemzőit, amit a helyi közösség, valamint egyéb önkéntesek, illetve támogatók bevonásával szándékoztunk megvalósítani. Kiemelendő: a préház tulajdonosát köszönet illeti, hiszen készségesen hozzájárult ahhoz, hogy az ingatlan kapcsán – mely nem esik kötelező régészeti védettség alá – saját elképzeléseink szerint végezzünk kutatásokat. (1. kép)

A június elején induló terepi előkészületektől kezdve – mely során a romot egy kisebb erdőből szabadítottuk ki és több tonna omladékot mozgattunk „félre” – az épület „legfőbb szenzációjának” számító, a pince falába befalazott római sírkő kiemeléséig minden munkafázisnál igyekeztük a helyieket és egyéb érdeklődő önkénteseket is mozgósítani. (2. kép) Örömkre több lelkes táborozó gyermekcsapat is meglátogatott minket, akiknél a fémkereső műszer elspró sikert ért el. (3. kép)

A július 11-i nyílt napon a résztvevők régésszé és néprajzossá válhattak: szintén kipróbálták, milyen fémkeresőzni, kerámiát moshattak, a szőlő- és borkultúra tárgyi emlékeivel ismerkedhettek, beszélgethettek szakemberekkel, belekóstolhattak a préház feltárásába és – amit mindenki a legjobban várt – részesei lettek annak a pillanatnak, amikor a pince falába épített római sírkő napvilágra került és a rajta lévő információk szép lassan láthatóvá váltak. (4. kép)

Szokatlan terepen – egy 19. századi préház vizsgálata a régészet módszereivel

Feltárásunkat a felsődörgicsei bányából származó, tűzkőgumós füredi mészkőformációból épített ún. kétszintes, vagy más néven emeletes, Becce-dűlőben található, romos állapotú préházpincénél végeztük.²

A szóbeli hagyományban Szilvási/Szilvássy-féle préházként emlegetik a feltárt épületet, melynek hitelességét egy 1924-ben készült kataszteri térképlap is alátámasztja.³ (5. kép) A préház minél teljesebb történetét különféle levéltári források segítségével kívánjuk megrajzolni. Az épületet a szóbeli hagyomány szerint villámcsapás pusztította el⁴, valamikor az 1940–60-as években. Az ezidáig birtokunkba került legrégebbi, 1988–90 között készült fénykép⁵ alapján feltételezzük, hogy az épület pusztulását egyszери, jelentős robbanás okozhatta, ami a villámcsapásos pusztításra jellemző. Az azóta eltelt három évtizedben az épület az említett fényképen látható állapothoz képest alig változott. A HM Zrínyi Nonprofit Kft. kezelésében, illetve a világhálón elérhető korabeli légifelvétel alapján megállapítható, hogy a fenti két évtizedes időhatár 1950 és 1959 közé szűkíthető.⁶ (6. kép)

Az épület szélességében fél traktussal nagyobb, mint az átlagos környékbéli emeletes préházak. Beosztása a felső szinten préház és szoba, melyek alatt boltozatos pince húzódik. (7. kép) Legjelentősebb építészeti megoldása az – mely teljesen egyedivé teszi a Balatonfelvidéki préházak kontextusában –, hogy a felső szintről, az épületen belül lépcső vezet a pincébe.⁷ A feltárás

2 Az épület jelentőségére Balázsik Tamás is utalt a Balaton-felvidéki szőlőhegyi kultúrtáj változásáról (hagyományos tájkarakterének elvesztéséről) szóló cikkében (BALÁZSIK 2005, 282). Az épület építési időpontját 1815-ben határozta meg, ám arra nem tesz utalást, hogy az információt honnan meríti, amit a cikkíró külön írásbeli megkeresése után sem sikerült tisztázni, így kutatásunk alapján egy szinte pontos feltételezésnek tekinthetjük, avagy az évszám egy azóta elpusztult épületelemen (pl. ajtó) volt olvasható (Uő. 2005, 282). Balázsik Tamás írásbeli közlése.

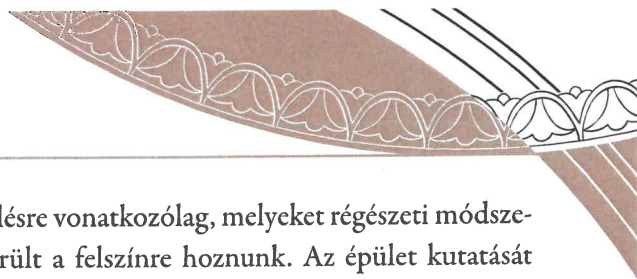
3 AZVKKB 1924. Horváth László tulajdonában.

4 Interjú Horváth Lászlóval; interjú Nagy Imrével.

5 Hajnal Péter tulajdonában.

6 HM Zrínyi Nonprofit Kft. 1950–62/109., illetve https://www.fentrol.hu/hu/legifoto/93759_0651-5566 1959. szeptember 15. Utolsó letöltés: 2021. október 11.

7 Vajkai Aurél leírásából tudjuk, hogy ellentétben a Balaton-felvidék egyszintes szőlőhegyi épületeivel, az emeletes változatokat nem jellemzi nagyfokú alaprajzi változatosság, a szoba + préház, vagy konyha mellé esetenként istálló csatlakozik. Vajkai ugyanakkor megjegyzi, hogy „ritkán oldaltornác is jelentkezik, az egészen egyszerű megoldástól (amikor a keskenyebb szoba rovására oldalt az eresz alatt szélesebb előtér alakul ki) az ívelt, loggiás, mellvédes festői megoldásokig.” (VAJKAI 1966, 18). Mindebből feltételezhető, hogy Vajkai a becsei épületet nem ismerte, az itt tökéletesített tornácot, egyben pincejárót nem volt módjában megfigyelni.

során kiderült, falépcsőről beszélünk, melynek már csak néhány részletét sikerült megfognunk. A másodlagosan a lépcsőfeljáró áthidalójaként funkcionáló vörös homokkő sírkövet díszített oldalával a fal felé építették be, így információt hordozó részei csak a kibontás után kerülhettek napvilágra. (8. kép)

A kibontó akció után vált egyértelművé: az említett kő egy római kori sírsztélé töredéke, annak felső része.⁸ A közel egy méter magas darab oromzatának timpanonjában két delfin jelenik meg (az élők és a túlvilág közti kapcsolatot szimbolizálva). A képmezőt csavart díszítésű féloszlopok szegélyezik. A sírkő képmezejében a kő megtisztítását követően egy bennszülött nő mellképe bukkant elő. Öltözete a pannóniai öslakosságra jellemző: nyakperrecel, karperecekkal, fejfedőben ábrázolt matróna, aki bal kezében egy kis edényt vagy szelencét tart. A sírkő művészi kivitelét illetően nem tekinthető kiemelkedő munkának az eddig fellelt pannon leletanyag tükrében, állapota pár kisebb sérüléstől eltekintve azonban annál figyelemre méltóbb. A képi ábrázolások és a megmunkálás stílusa illeszkedik a Balaton-felvidék hasonló jellegű és korú régészeti emlékeinek sorába, ugyanezt nem mondhatjuk el a sírfelirat előkerült részletéről. A szövegmezőben feltűnő első sor három betűje: D(is) I(nferis) M(anibus), azaz a túlvilág halotti isteneinek, amely a római sírfeliratok kezdő sorának egy ritkább változata (NÉMETH–KOVÁCS 2011, 89). A második sorban VA...B/RONA betűk bontakoznak ki, melyek az elhunyt nevét fedik. Ennek lehetséges feloldása: VA(leria) (mat)RONA.⁹ (9. kép) A Dörgicsén sikeresen megmentett töredék annak a kétküti sírsztélének az eddig hiányzó darabja, melyet Rómer Flóris már 1860-as években lejegyzett és azóta a Balaton Múzeumban került¹⁰ (BILKEI 1990, 131. 8. kép). A kő külön érdekessége, hogy valószínűleg már a római korban is felhasználhatták másodlagosan. Eredeti felállítását az 1. század vége és a 3. század első fele közé tehetjük.

Présházunk a római sírkőn kívül számos olyan érdekességet rejtett a 19. századi lakáskultúrára, illetve

szőlőművelésre vonatkozólag, melyeket régészeti módszerekkel sikerült a felszínre hoznunk. Az épület kutatását tekintve a klasszikus régészeti feltárás eszközei mellett alapszintű falkutatást is végeztünk. A hagyományos dokumentációs eszközök mellett fotogrammetriai módszerrel és légi fotózással rögzítettük a feltárt jelenségeket és az épület álló részeit. Az ásatás szelvényekben történt, az általunk előre meghatározott fókuszpontokban, ott, ahol a párhuzamok alapján emlékanagra számíthattunk. Az omladékból előkerülő zománcos fazekak és ekedarabok más esetben, a régészeti szempontokat figyelembe véve irreleváns leletek, ám itt szorosan kapcsolódnak az épület történetéhez, korához. A feltételezett szobai fűtőberendezésre nyitott szelvényben sikerült dokumentálni az egykori szemeskályha és rakott takaréktűzhely nyomait. Olyan egyszerűbb részletek is dokumentálásra kerültek, mint a présház helyiség, illetve a pince agyaggal tapasztott járófelülete, valamint a földfelszín alatt a leomlott fehérre meszelt vakolatot is sikerült megtalálni.

A június végi önkéntes napunkon, amikor az épület belső, feltárni kívánt tereit tisztítottuk meg az omladéktól, valamint a benőtt gyökérszektől, az első "néprajzi lelet" is napvilágot látott, egy mázatlan kályhaszemtöredék képében. Igazolódni látszott sejtésünk, miszerint az épület szobáját szemeskályha fűtötte és annak nyomai ott rejtőzhetnek a föld alatt, bár ez a kis lelet nem rendeltetési helyéről, hanem attól jóval távolabb, szórványként került elő.

Később a 19. századi lakáskultúra egyik legjellegzetesebb berendezési tárgyát, az említett szemeskályha maradványait, annak eredeti helyén, a szobában is sikerült megfigyelni. Ez több szempontból is fontos a számunkra, ugyanis az előkerült, vörös festéknyomokkal¹¹ bíró, mázatlan kályhaszem, illetve mintázott csempedarabok a 19. század végi néprajzi leírásokból már hiányoznak (JANKÓ 1902, 210), hiszen addigra az ízlés változása miatt a mázatlan kályhákat a főként zöldmázás változatokra cserélték, ám ebben az épületben valamiért kitartottak a mázatlan típus mellett. Olyannyira, hogy a kályha

8 LDM RGy 2021.4.1.

9 Agócs Nándor feloldása.

10 BM RGy 77.74.3.

11 Gyakorinak számított, hogy a mázatlan kályhákat vörösre festették. A Balaton-felvidéki Csobánc mellett is működött egy jelentős bánya, vélhetően onnan nyerték ki a földfesték alapanyagául szolgáló agyagot, mellyel a vizsgált kályhát megfestették (SABJÁN 2008, 58).

minden bizonnyal megélte a huszadik század tízes éveit is, amikor is – az előkerült jelenségekből következően – egy rakott takaréktűzhely váltotta fel, melynek felépítéséhez a minden valószínűség szerint Nemesleányfaluban, vagy Kapolcson készített szemeskályha díszesebb darabjait is felhasználták.¹² Az egyik mázatlan darab¹³ teljesen épen vészelte át a földben töltött évtizedeket, sőt, megtisztítása után láthatóvá vált a téglalap alakú feliratmezőkben az 1817-es évszám. (10. kép) Az efféle, madárábrázolás és virágmotívum kombinációjával díszített kályhacsempét mind Vajkai Aurél, mind Sabján Tibor ismerték¹⁴, ám ezek olyan darabok, melyeken datálás – vélhetően azok lekopása miatt – nem volt kivethető. Ilyenképpen az általunk talált ép példány (és az egyéb töredékek) ennek a típusnak a jobb megismeréséhez – korszakolhatóságához – járult hozzá. Az évszám nem feltétlenül datálja a csempe készítés idejét, hiszen elképzelhető, hogy az adott nyomódúcot több évig is használták.

Az épület préház helyiségében, a szoba felőli sarokban az omladék értelmezése és feltárása révén a helyiség tüzelő-, egyben sütőberendezését sikerült kibontani, ami alapján kijelenthető, hogy a nagyméretű szabadkémény alatt egy kemence rejtőzött, vélhetően egyéb fűtőberendezésekkel kombinálva. (11. kép) A kemencét borító omladékban számos évszámossal téglát találtunk, melyeken az 1819-es évszám, valamint a CCZ monogram látható. Ezek a feltételezhetően a nagyvásonyi Zichy-uradalom égetőjében készült téglák nagy segítségünkre vannak az épület építésének időpontjára vonatkozólag, ugyanis a préház olyan részéből származnak (a szabadkémény füstfogó palástjából) (VAJKAI 1966, 191) melyek bizonyosan a ház építésekor keletkeztek, illetve remekül összezsengnek a kályhacsempéken olvasható évszámmal.

Az épülethez tartozó szőlőterületet nem érintette a múlt század hatvanas éveiben zajló szőlőrekonstrukció, így joggal bizakodtunk, hogy a talajban a mélyszántás hiánya miatt a hagyományos, karós szőlőművelés nyomaira fogunk bukanni. Ezért nem csak az épületen belül nyitottunk szelvényeket, hanem az egykori szőlő területén

is egy 2 x 2 méteres szondában kutattunk a szőlőművelés egykori nyomai után. Ennek célja főként archeobotanikai vizsgálatokra is alkalmas növényi maradványok fellelése volt. Elképzelésünk részben eredményesnek bizonyult, mivel sikerült egy nagyjából 10 cm-es szőlőtöke darabot dokumentálnunk és felszednünk. Reményeink szerint a jövőben a fajtaazonosítást lehetővé tevő magleleteket is sikerül majd azonosítani – amiben Pósa Patrícia archeobotanikus működik közre –, így mindezek révén kiderülhet, hogy milyen szőlővel foglalkoztak préházunk gazdái az elmúlt századokban. Előkerülhetnek tán a bajor szőlő (máshol ezt mondták góhérnak), a szigeti (vagyis a furmint), vagy épp a szilváni nyomai.

Mindez arra ösztönöz bennünket, hogy érdemes a néprajzi korú romos épületek felé régészeti szemmel is közeledni, hisz amint látható, nem csupán poros padlásokon lelhető fel egy-egy tárgytypus, vagy figyelhető meg adott jelenségek, hanem elpusztult épületeken belül, in situ is. A régészeti szemlélet – jellegéből kifolyólag – pedig nagymértékben hozzájárulhat ezen néprajzi korú jelenségek értelmezéséhez.

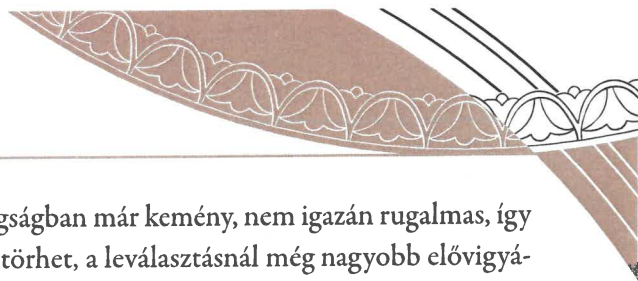
Restaurátori szemmel

A dörgicsei Becce-dűlőben előkerült római sírkőtöredék – felső rész – (mérete: 72–93 cm x 65 cm x 15 cm), és a keszthelyi Balatoni Múzeum gyűjteményében található alsó rész (mérete: 110 cm x 65 cm x 16 cm) kapcsán lehetőség nyílt vizsgálatokra, alapos tanulmányozásra, valamint másolatkészítésre, hogy a későbbiekben bemutathatóvá váljon a teljes sírkő, azaz a két darab együtt. Mindkét töredék törésvonala és törésfelülete minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy valaha egybetartoztak. Ezt azért kell leszögeznünk, mert pusztán szemrevételezéssel, ha csak a kövek megjelenését tekintettük volna, nem lenne egyértelmű a fenti állítás. A Dörgicsén fellelt felső rész színe homoksárga volt, a meszes agyagtapasztás szinte bediffundált a kőanyag felső rétegeibe. Az agygréteg letisztítása után a sárga szín kivilágosodott, fakult,

12 A cserépkályhák ilyenforma újrafelhasználása az egész cserépkályhás területen mindenütt jellemzőnek mondható. Vö. SABJÁN 2002. 39–44. VAJKAI 1958, 42.; Üö. 1966, 187.

13 LDM NGy 2020.7.1.

14 Vajkai Aurél vászolyi gyűjtése, kályhacsempe átsatírozott rajza. LDM AD 4585-67., illetve SABJÁN 2008, 179.

szembetűnő lett az anyag vörös szemcsézettsége. Faragása erősen kontúros, az alpból magasan kiemelkednek az alakok. Sérülés, kopás alig-alig fedezhető fel rajta, hiszen az utóbbi néhány száz évet egy pince falzatának védelmében vészelte át.

A feliratos alsó rész korábbi meghatározása szerint vörös homokkő. A vörös árnyalat valóban felfedezhető volt, azonban felülete besötétedett, beszürkült, a rárakódott évszázados por és humán szennyeződés, ráfröcskölődött festék eltömítette a pórusokat, feltöltötte az apró mélyedéseket. Azon sem csodálkozhatunk, hogy a faragás megkopott, a betűk szinte teljesen értelmezhetetlenné váltak. A kékkúti templom küszöbköveként nap, mint nap taposták, a léptek fényesre csiszolták felületét.

A magasnyomású mosással történt alapos tisztítás közben egyik ámulatból a másikba estünk. Egyrészt a szürke árnyalat leoldódott, előbukkant a felső részről már ismerős vörössel és helyenként feketével szemcsézett sárgás alapszín. Másrészt a szennyeződés eltávolításával a faragás is jobban kivehető lett.

Egy hiteles, az eredetivel minden részletében megegyező másolat negatívvetéssel készíthető el, így az eredeti formát maximálisan reprodukálhatjuk.

A negatívvetél előtt vízbázisú formaleválasztó anyaggal izoláltuk a felszínt, több rétegben. Ez kihagyhatatlan, fontos mozzanata a munkának, hiszen izolálás nélkül a felhasznált anyagok akár tartós kötést is létesíthetnének a kő anyagával, eltávolíthatatlanná válhatnának. A negatívot kétkomponensű, önthető szilikongumiból készítettük, amely térhálósodás után közepes keménységű, de még rugalmas marad. A felületre öntött sűrű, viszkózus anyagot gumikesztyűs kézzel terelgettük, kentük el úgy, hogy lehetőleg mindenütt – a kő oldalain is – megfelelő vastagságú réteg alakuljon ki. Gyors mozdulatokkal kellett dolgozni, huszonöt perc állt rendelkezésre a feldolgozáshoz. Az kivédhetetlen volt, hogy a mélyedésekben összegyűjön az anyag, ez a felső rész negatívjánál némi problémát okozott is. Ahol a három alak kialakítása plasztikusabb, magabbbra kiemelkednek a háttérből (4–5 cm), a negatív néhány részleténél a gumiforma több centiméter vastag lett.

Ilyen vastagságban már kemény, nem igazán rugalmas, így könnyen eltörhet, a leválasztásnál még nagyobb elővigyázatosságot igényelt.

A szilikon kötési idejének letelte (45 perc) után még egy vékony réteget felkentünk, amelyre gézt terítettünk. Ennek segítségével a kötés után rugalmas szilikongumi formatartó marad, és annak szakadását is megakadályozhatjuk. A szilikonnegatívot PUR-habba ágyaztuk, ez a másolat készítésénél stabil alátámasztást nyújt majd. A negatív és az alátámasztás leválasztása az alsó résznél egy lépcsőben történt, a kis plaszticitás miatt kézzel alányúlva, kissé megfeszítve egyben le lehetett venni. A felső kőről – a szabdaltsága miatt – nehezebben vált el. Előbb a merev PUR-alátámasztást önmagában le kellett emelni, így már könnyebben be lehetett nyúlni a rugalmas szilikongumi és a kő közé. Óvatos, feszítő kézmozdulatokkal választottuk le a negatívot úgy, hogy a vastagabb részek sem sérültek meg. (12. kép)

Az izolálás jól funkcionált, de már szükségtelenné vált, végül vízzel eltávolítottuk. Természetesen minden lépés után betartottuk a száradási és kötési időket.

A másolatok elkészítésére még nem volt lehetőség. Az alapanyag kiválasztása a kiállítási, elhelyezési szempontok és az anyagi források függvényében alakul ki, hiszen a poliésztergyanta és a műkö közötti spektrum meglehetősen széles.

A pince feletti présház romos állapota miatt vélhetően visszabontásra kerül, ezért igyekeztünk a még álló falmaradványokról és azok környezetéből minden információt és tárgyi emléket összegyűjteni. A homlokzati fal omladozó emeleti részén látható volt egy vakablak vakolatkerete. Érdekes elhelyezkedése és kialakítása miatt úgy döntöttünk, megőrizzük. (13. kép) A kőfalazattól – főleg a felső széle – már kissé eltávolodott, egészen leválaszthatónak tűnt. Ahhoz, hogy a munka során ne sérüljön, a már meglévő törések és repedések ne nyíljanak szét, vizes diszperziós akrilgyanta segítségével több réteg gézzel rögzítettük, leragasztottuk. Száradás után hosszú vésőkkel alányúlva elválasztottuk a faltól, színoldalával lefelé egy méretre készült, kerettel ellátott fatáblára fektettük, mely

a szállítás és tárolás során is megfelelő alátámasztást nyújt. Ezzel biztosított a lehetőség a vakolat anyagösszetételének, rétegeinek és kialakításának későbbi vizsgálatára (Vö. BÓNA 2008).

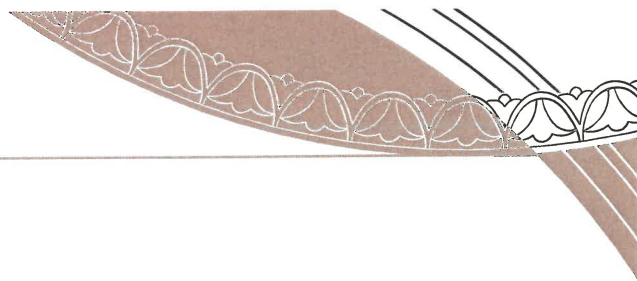
Terveinkről

A pincéből kiemelt sírkőtöredék helyben, a dörgicsei Becce-dűlőben, egy, a vállalkozásunkat támogató pincészetnél lesz megtekinthető, ami vélhetően nem csak a település, hanem a szőlőhegyi kultúrtáj turizmusának fejlesztéséhez is hozzájárul majd.

Az eredetileg az oromfal bal oldalát díszítő, konzerválás céljából leemelt vakolatkeret reményeink szerint a tervezett dörgicsei helytörténeti gyűjteményben kap majd elhelyezést, csakúgy, mint a jelentősebb, informatív tárgyak.

A projekt utógondozásának keretében a két kő (azaz egy sírkő) szimbolikus találkozásának akciójára a Káli-medencében zajló „Kőfesz” programsorozat részeként 2020. augusztus 27-én, a sztéle egykori származási helyén, Kékkúton nyílt lehetőségünk. (14. kép) A mind a közönség, mind a sajtó körében rendkívül nagy érdeklődéssel kísért programon született az elhatározás: e rövid találkozás után a két kő útjai ugyan újra elválnak, ám másolatban szeretnénk őket újra együtt látni, amelyhez a később a kövekről készített szilikon negatívok adják meg a lehetőséget.

Terveink közt szerepel a kő pontos anyagának, korának, illetve bányahelyének megállapítása, melyet a műszeres vizsgálatokon túl Futó János geológus irányításával zajló terepi felderítés, valamint fémkereső akció egészít ki.

IRODALOM

- BALÁZSIK 2005 Balázsik Tamás: *Egy történelmi táj elvesztése*. Műemlékvédelem 5 (2005), 275–282.
- BILKEI 1990 Bilkei Irén: *A keszthelyi Balatoni Múzeum római kőtára*. Zalai Múzeum 2 (1990), 117–146.
- BÓNA 2008 Bóna István: *A restaurátor a homlokzaton: A műemlékek homlokzatainak restauratori szemléletű helyreállítása*. Isis–Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 7 (2008), 17–43.
- JANKÓ 1902 Jankó János: *A Balaton-melléki lakosság néprajza*. Budapest, 1902.
- NAGYBÁKAY 1994 Nagybakay Péter: *Veszprém és a kézművesipari kutatások*. Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 19–20 (1994), 503–518.
- NÉMETH–KOVÁCS 2011 Németh György–Kovács Péter: *Bevezetés a görög és római felirattanba*. Budapest, 2011.
- SABJÁN 2002 Sabján Tibor: *A takaréktűzhely*. Budapest, 2002.
- SABJÁN 2008 Sabján Tibor: *Népi cserépkályhák*. Budapest, 2008.
- SCHLEICHER 2017 Schleicher Vera: *Adatok a Veszprém megyei fazekasság történetéhez*. Néprajzi Értesítő 99 (2017), 141–164.
- VAJKAI 1958 Vajkai Aurél: *Balaton melléki présházak*. Budapest, 1958.
- VAJKAI 1966 Vajkai Aurél: *A Balaton északi partjának présházai*. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 5 (1966), 181–233.

FORRÁSOK

- Agócs Nándor szóbeli közlése.
- AZVKKB – Alsódörgicse Zala Vármegyei Kisközség Kataszteri Birtokvázlata
- BM RGy – Balatoni Múzeum Régészeti Gyűjtemény
- Hajnal Péter családi iratanyaga
- HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft.: *Légifénykép és kivágata 1950–62/109. Dörgicse, Becce-dűlő* (CD-ROM).
- Horváth László családi iratanyaga
- LDM AD – Laczkó Dezső Múzeum Adattári Dokumentáció
- LDM NGy – Laczkó Dezső Múzeum Néprajzi Gyűjtemény
- LDM RGy – Laczkó Dezső Múzeum Régészeti Gyűjtemény
- Lechner Nonprofit Kft. légifilmtár: légifelvétel <https://www.fentrol.hu/hu/legifoto/937590651-5566>
1959.09.15. – utolsó letöltés: 2021. október 11.
- Interjú Horváth Lászlóval 2020. július 28-án, Törő Balázs tulajdonában.
- Interjú Nagy Imrével 2020. július 16-án, Törő Balázs tulajdonában.

ETHNOARCHAEOLOGY IN DÖRGICSE – THE ARCHAEOLOGY OF WINE

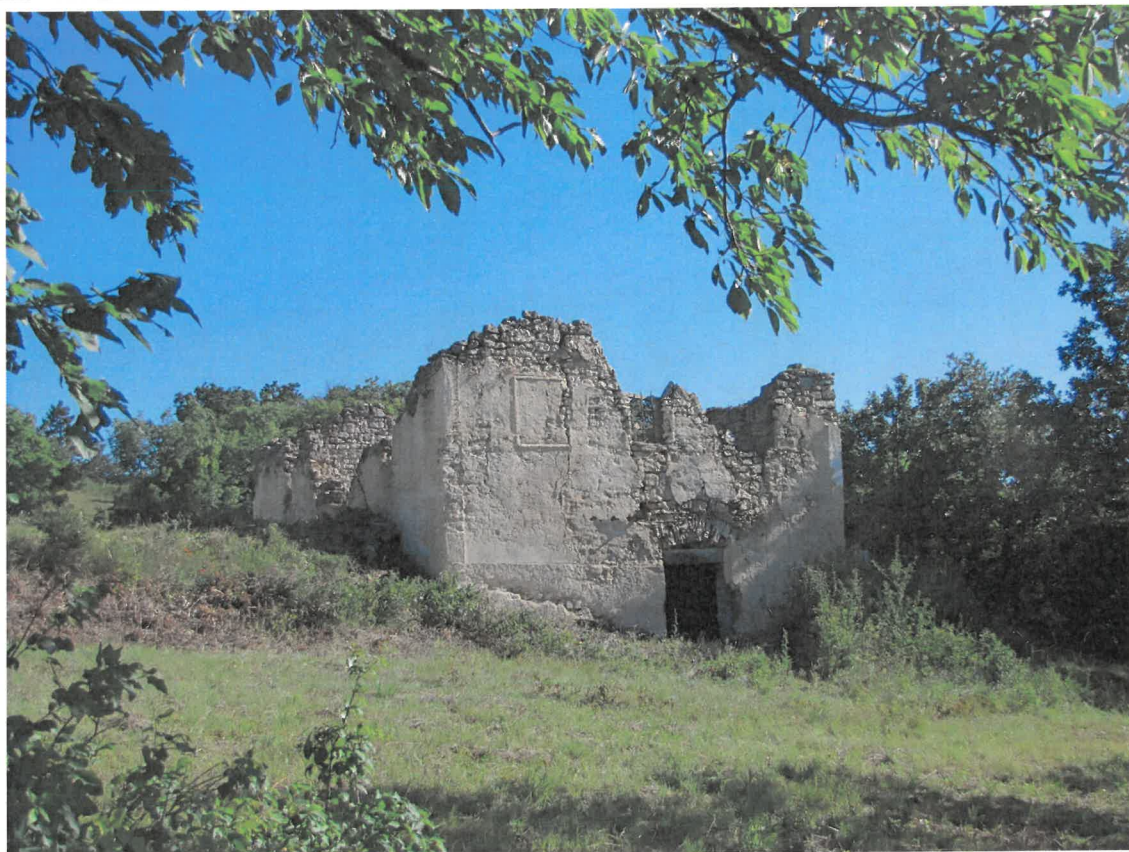
The professionals of the Laczkó Dezső Museum of Veszprém are committed to collaborate in a way to establish closer links between archaeology and ethnography in their respective scientific border areas by integrating other auxiliary sciences.

From the year 2020, in an introductory way, we established a working structure allowing us to trace all interdisciplinary interfaces, ranging from the preparatory organizational phase through fieldwork to the final processing and interpretation.

The excavation project called "The Archaeology of Wine" related to a ruined two-storey press house-cellar located in the Becce vineyard belonging to the village of Dörgicse is the start-up project of this undertaking, targeting two

goals. On the one hand, by involving the widest possible range of our team of professionals, we investigated the historical background and the architectural characteristics of an abandoned two-storey press house-cellar following a complex concept. On the other hand, we invited the local community and other civil volunteers to participate in several phases of the project.

In addition to the excavation of a Roman tombstone fragment found built in the walls of the cellar of the press house, numerous ethnographical curiosities have come to light. Later, we have found the other part of the Roman tombstone fragment in the collection of the Balaton Museum of Keszthely.

1. kép: Vizsgálatunk helyszíne, a dörgicsei Becce-dűlőben található présház. Törő Balázs felvétele.

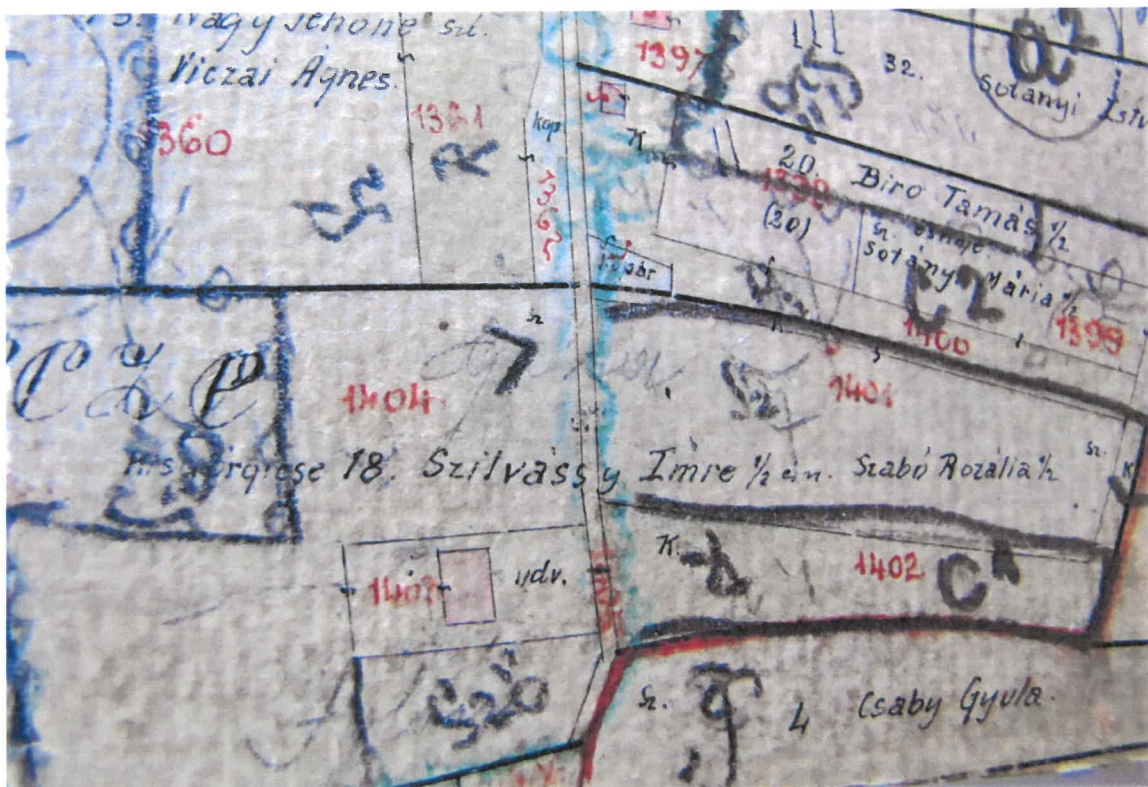
2. kép: Önkénteseink és kollégáink egy vidám csapata. Babják Péter felvétele.

3. kép: Gyermekcsapat a présháznál. Itt épp fémkeresőzés zajlik. Törő Balázs felvétele.

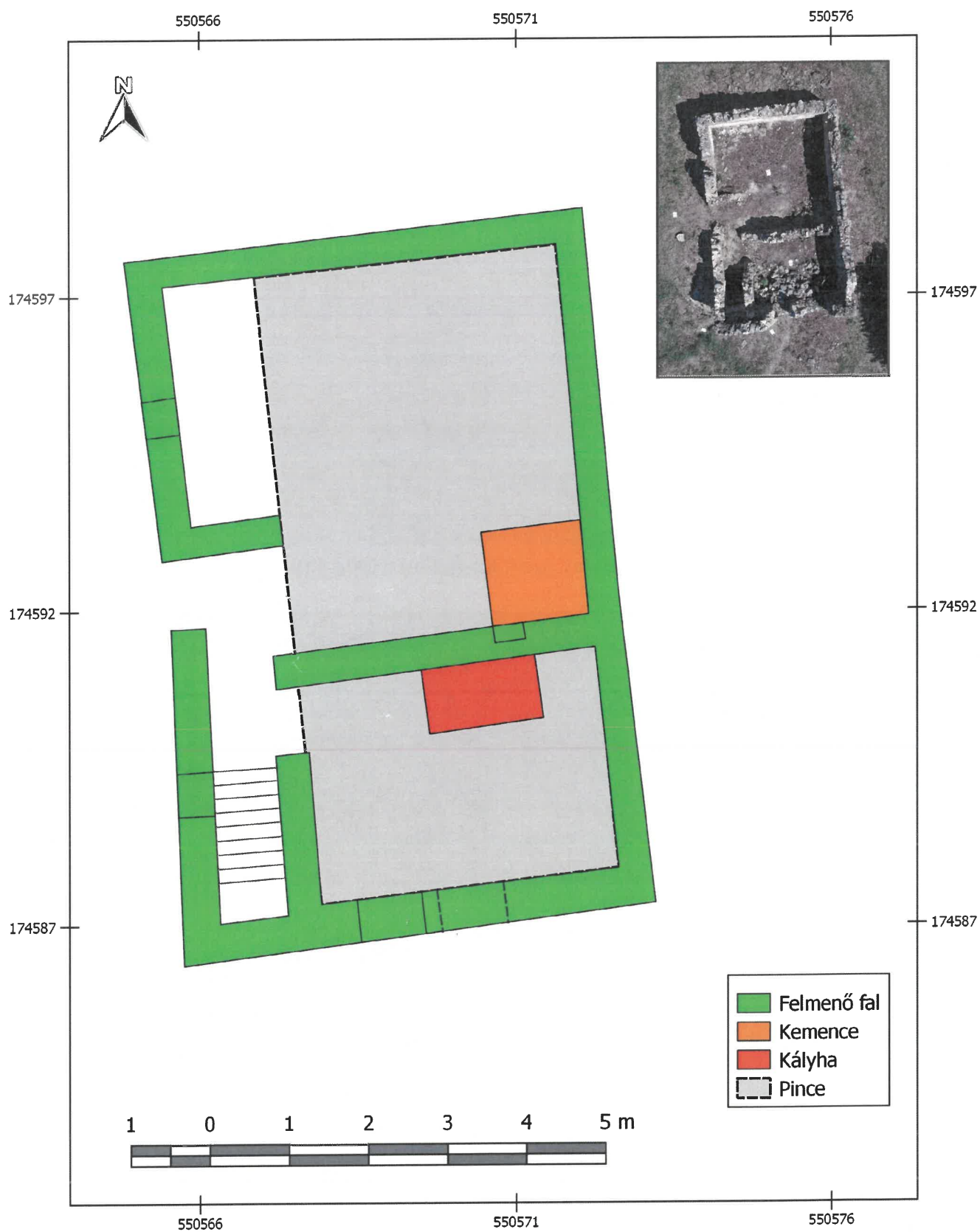
4. kép: Minden résztvevőt elvarázsolt a sírkő. Penovác Károly/Napló felvétele.

5. kép: Kataszteri térképlap 1924-ből, rajta a feltárt épülettel (1403. sz.). Törő Balázs felvétele.

6. kép: Felvétel a még ép présházról 1950-ből. Forrás: HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Kft. Dörgicse, Becce-dűlő, 1950-62/109.

7. kép: Fotogrammetrikus felmérés alapján készített alaprajz, valamint vertikális légifotó az épületről. Györffy-Villám Zsombor munkája.

8. kép: A másodlagosan áthidalóként beépített sírkő. Törő Balázs felvétele.

9. kép: Az épületből előkerült sztéletöredék. Korbély Barnabás felvétele.

10. kép: A szemeskályha épen megőrződött díszes csempéje, rajta a két felső feliratmezőben olvasható 1817-es évszámmal. Törő Balázs felvétele.

11. kép: A valamikori szabadkémény alatt elhelyezkedő kemence feltárt maradványa. Szemben a befalazott fűtőlík látható, ahonnan a szobai szemeskályha tüzét táplálták. Pátkai Ádám Sándor felvétele.

12. kép: A sírkőről vett szilikonnegatív. Sárközi Judit felvétele.

13. kép: A fotón látható vakolatkeretet restaurátoraink konzerválás céljából leválasztották a falról, mely reményeink szerint a tervezett dörgicsei helytörténeti gyűjteményben kap majd elhelyezést. Törő Bence felvétele.

14. kép: Egy kő, két történet. Trexler Judit munkája.